

Lilla Gunnarbo

Byggnadsminnen i Kronobergs län

Fönsterdetalj

Lilla Gunnarbo

Copyright © 2016 Länsstyrelsen Kronoberg

Text och foto om inget annat anges: Magdalena Jonsson, Kalmar läns museum

Layout: C/o Lillebil AB

Tryck: TMG Tabergs

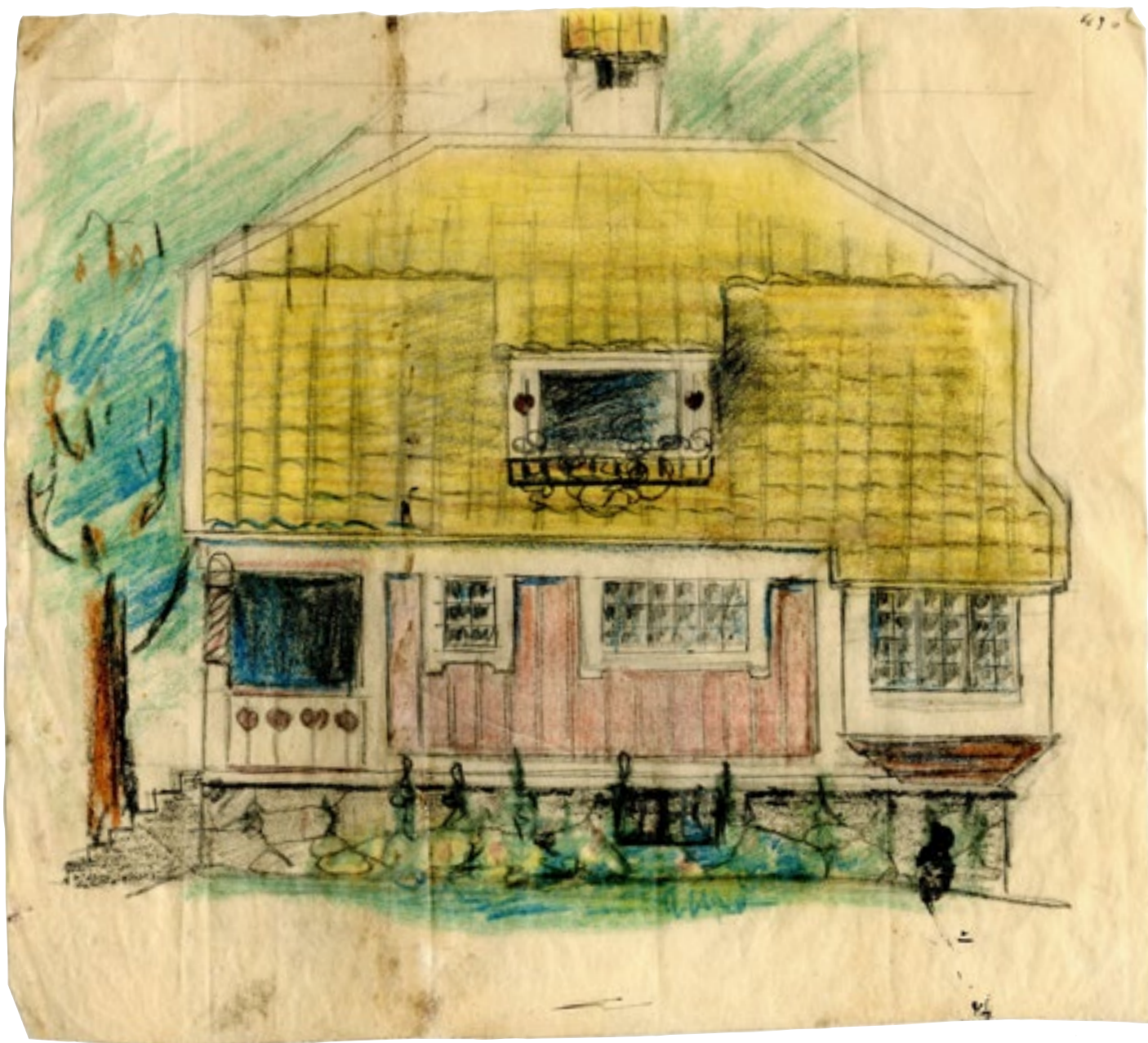
ISBN: 978-91-89285-78-1

Dnr: 434-810-16

Innehåll

Förord	7
Gunnar Ell	8
Skolväsendet i Växjö	14
Gunnar Ells Pedagogisk-Psykologiska Studiesamlingar	16
Läraren och pedagogen	20
Alma Katarina Ell, född Hillgren	22
Nationalromantiken	26
Lilla Gunnarbo	34
Ateljén	44
Trädgården	48
Systrarna Faith-Ell	56
Lilla Gunnarbo efter Age Faith-Ell	58
Händelselista	60
Käll- och litteraturförteckning	61

Teckning av Lilla Gunnarbo, troligen av Gunnar Ell och gjord i samband med att huset byggdes.

Förord

I stadsdelen Hov, norr om Växjö centrum, finns ett villakvarter där husen ligger långt in på stora tomter och gömmer sig bakom träd och buskar. Flera av husen är trävillor i nationalromantisk stil. Ett av dessa hus är Lilla Gunnarbo, som ligger på en kulle med utblick över den stora tomten. Huset byggdes av paret Gunnar Ell och Alma Ell, född Hillgren. Här skapade de i början av 1900-talet ett hem i dåtidens smak och husets arkitektur och inredning var när det stod klart en väl sammanhållen helhet.

Gunnar Ell arbetade i början av 1900-talet som lärare i Växjö. Han var mycket intresserad av pedagogik och förespråkade de praktiska ämnenas betydelse för inläringen. Genom sitt arbete och föreläsningar inom olika ämnen gjorde han sig känd inte bara i Växjö utan också runtom i Sverige.

Efter Gunnars och Almas död stannade Lilla Gunnarbo i släkten fram till 2003. Huset är fortsatt en privatbostad och visas för intresserade grupper av de nya ägarna. Lilla Gunnarbo är sedan 1988 skyddat som byggnadsminne. Författare till denna skrift är antikvarie Magdalena Jonsson, Kalmar läns museum.

Kristina Alsér
Landshövding

Heidi Vassi
Länsantikvarie

Gunnar Ell

August Gunnar Faith-Ell föddes den 27 maj 1876 och växte upp på Kristineheds säteri i Snöstorps socken i Halland. Fadern var Christoph Andresen-Ell som flyttat till Sverige 1869. Enligt husförhörlängderna var han troligen född i Flensburg. Staden hade varit en del av det danska Schleswig-Holstein sedan mitten av 1400-talet, men 1864 förlorade Danmark staden till Preussen i samband med det dansk-tyska kriget. Kanske var det förändrade politiska läget orsaken till Christoph Andresen Ells flytt till Sverige. Här arrenderade han Kristineheds säteri och gifte sig med ägarens dotter Augusta Emilia Wold. Paret gifte sig 1872, då Christoph var 32 år och Augusta Emilia var 20 år. Tillsammans övertog de hennes föräldrahem. Säteriet var ett större jordbruk med ett antal statare anställda. I husförhörlängderna för gården står ett flertal personer med eller utan familjer uppräknade som anställda.

Med tiden fick familjen Andresen-Ell en stor barnaskara. Gunnar blev nummer tre av de tolv syskonen varav nio var pojkar och tre flickor. Samtliga tolv barn verkar också ha uppnått vuxen ålder. Från 1873, då första barnet föddes, utökades familjen med ett till två års mellanrum med ytterligare ett syskon fram till 1896. Till siste brodern Olof hade det då blivit ett hopp på fyra år. Efter yngste sonens födelse lämnade familjen Kristinehed och flyttade till Mammarp i Torups socken, Kristianstad län. För en familj som levde det liv som familjen Ell gjorde var det en självklarhet att barnen skulle undervisas i hemmet. Man hade säkert guvernant eller informator anställd som lärare för både pojkarna och flickorna. För Gunnar såväl

Gunnar Ell vid folkskoleseminariet i Växjö på 1930-talet. Ur Familjen Faith-Ells fotosamling, Lilla Gunnarbo, Byggnadsminnen i Kronobergs län

som för flera av hans bröder blev det därefter läroverket i Halmstad. Med Gunnar Ells liv och verk i åtanke vill man gärna tänka sig ett hem med en fri och uppmuntrande syn på barn och barns uppfostran, men vi vet inte om det var så. En konstnärlig och kreativ ådra måste dock föräldrarna ha bidragit med. Flera av barnen valde kreativa yrken. Gunnar

Hela familjen Andresen-Ell samlad framför Kristineheds säteris man-
gårdsbyggnad 1889. Mamma Augusta Emilia sitter till vänster med en av
minstingarna i knät. Till höger pappa Christoph och någon av de äldre
pojkar bör vara Gunnar. Källa: Hallands konstmuseums samlingar

är ett av exemplen på det. Brodern Zakarias Faith-Ell lyckades etablera sig som konstnär, medan flera av bröderna blev ingenjörer.

I husförhörlängderna står barnens namn antecknade allteftersom de fötts. Samtliga barn i familjen Ell har också fått namnet Faith. Namnet Faith var ett släktnamn från Gunnars far-mor som hette Faith som ogift. Flera av barnen använde livet igenom de båda efternamnen. Gunnar gjorde också det fram till han blev vuxen. Då kom han allt mera att nöja sig med efternamnet Ell. Kombinationen av namnen återupptogs dock så småningom av Gunnars barn.

Gunnars konstnärliga ådra måste ha funnits där tidigt. Han valde dock en tryggare bana än konstnärssyrket och utbildade sig på Tekniska afton- och söndagsskolan i Stockholm 1896-98 och avslutade med en studieresa till Finland och Ryssland. I Helsingfors besökte han brodern Oskar som var ingenjör och systemen Therése som var fotograf. Mest betydelse fick dock besöket hos brodern Bernhard i S:t Petersburg. Under besöket där fick Gunnar Ell uppdraget att göra dekorationsmålningar i ett nybyggt palats.

Tillbaka i Stockholm började han på en av den Tekniska afton- och söndagsskolans fyra avdelningar, den så kallade Högre konstindustriella skolan. Skolan hade sin grund i Söndagsritskola för hantverkare, som 1844 grundats av folk-livsforskaren, konstnären och konsthistorikern Nils Månsson Mandelgren. Under 1900-talet utvecklades skolan till dagens Konstfack. Till skillnad från konstnärsutbildningarna var och är skolan mer inriktad på hantverk, formgivning och idag

Byggnaden där en gång Sjögrenska skolan var inrymd.

design. Inspirerad av sitt uppdrag i St Petersburg valde Gunnar att studera dekorationsmåleri och utexaminerades 1901. Därefter vidareutbildade han sig på samma skola till teckningslärare, vilket tog ytterligare ett år.

Redo för yrkeslivet uppmanades han av rektorn för

Högre konstindustriella skolan, Bror Viktor Adler, att ta kontakt med rektorn för Lägre tekniska yrkesskolan i Växjö Carl Olof Arcadius. Han hade startat skolan 1901. Skolan var en fortsättning på en teknisk afton- och söndagsskola för konfirmerade pojkar som funnits i Växjö på 1880-talet.

Ovan: Östregårdsskolan i Växjö, ritad av Gunnar Ell
Vänster: Falken 5 i Växjö, ritad av Gunnar Ell

Verksamheten hade startats på initiativ av stadens hantverkare och fick ekonomiskt stöd av stadsfullmäktige. I den växande staden märktes ett ökat behov av hantverksutbildade. De gamla utbildningsvägarna där varje hantverk själv utbildade det antal som behövdes genom lärlingar och gesäller räckte inte längre till. Fler behövde få chansen att utbilda sig för att mätta efterfrågan på olika varor och tjänster.

Kontakten med rektor Arcadius ledde till att Gunnar Ell anställdes som föreståndare för Lägre tekniska yrkesskolan. Det uppdraget var dock ingen heltidssysselsättning och därför hade han också timanställning som teckningslärare både på Elementarläroverket för flickor och på folkskoleseminariet. Han hade också privata uppdrag som dekoratör, inredare, formgivare och arkitekt. Han kom som arkitekt att rita flera

Berghäll vid Everdal i Växjö,
ritad av Gunnar Ell.

byggnader i och omkring Växjö. Några exempel är Östregårdsskolan, luftkurorten i Tingsryd, Villa Svanbeck i Bastanäs, Villa Berghälla vid Evedal och Falken 5 i Växjö. Han kom också att vid flera tillfällen göra arbeten för fröken Adelheid von Schmitterlöw, som var ägare till gården Tagel. Bland annat ritade Gunnar Ell ny hall och trappa till övervåningen i gårdens huvudbyggnad. Att han vara en god pedagog med en folkbildande ambition är också tydligt. Han blev med tiden en flitig föreläsare med teman som utbildning, barn och familj, hem, hushåll, trädgård och hembygdsvård på sin repertoar.

En av kamraterna under studietiden var konstnären Bror Hillgren från Tierp i Uppland. Han var son till en Per Gustaf Hillgren som var hemmansägare. I Brors familj fanns systemen Alma. När fadern i familjen dog flyttade Alma med sin mor, Bror och en syster till Stockholm. För att försörja sig hyrde man en större våning där Brors studiekamrater kunde hyra in sig. En av dem var Gunnar Ell. Gunnar och Alma blev ett par och med en säker anställning i Växjö kunde de gifta sig 1906. Det blev också snart klart att de tänkte sig att stanna i Växjö. 1907 påbörjade Gunnar och Alma bygget av sitt nya hem Lilla Gunnarbo. Året därpå, när det nya hemmet stod klart, föddes parets första barn

Folkskoleseminariet i Växjö där Gunnar Ell undervisade i teckning.

dottern Anna Stina Faith-Ell och fyra år senare dottern Anna Margareta "Age" Faith-Ell.

Under hela sin yrkeskarriär kom Gunnar Ell att ha en fast förankring i Växjö stads skolor. Undervisningen i teckning kompletterades under 1910-talet med undervisning i slöjdämnet. År 1920 blev han rektor för stadens skola för yrkesundervisning. Under åren som följde var han aktiv för att förbättra förutsättningarna för de trångbodda skolorna. Han hade föreningsuppdrag och deltog som sakkunnig i utred-

ningar som rörde undervisning, föreläste, gav ut böcker samt konstruerade olika patenterade saker. Han var också verksam som arkitekt och inredare. Man anar att det i bakgrunden fanns en stark hustru, som skötte hem och familj när uppdraget tog en stor del av tiden i anspråk.

Skolväsendet i Växjö

Växjö som skolstad har en lång historia. Eftersom Växjö under medeltiden blev stiftsstad var det naturligt att staden också blev ett centrum för utbildning. Här utbildades först präster men senare, under 1700-talet, även civila ämbetsmän.

1800-talet är en tid av stora reformer. Flera av de offentliga verksamheter som vi idag tar för givna ordnades under den här tiden. Skolgång för alla var en sådan verksamhet. Genom folkskolestadgan från 1842 fick alla barn, pojkar såväl som flickor, rätt till sex års skolgång. Tidigare hade utbildning kostat och därmed varit förbehållen dem som kunde betala. Men det fanns även tidigare ambitioner att fler skulle få möjlighet att få gå i skola. Privata välgörare kunde starta och driva skolor för fattiga barn. I Växjö grundades den så kallade Sjögrenska skolan. Skolan skapades genom en donation av domprosten Håkan Sjögren (1727-1815). Han var bondson från Härlunda socken, men hade som barn blivit huggormsbiten och fick studera istället för att kroppsarbete. Genom sin sparsamhet byggde han upp en stor förmögenhet och 1813 tillkännagav han att han skulle bekosta inköpet av en tomt samt bygget av en skola för stadens fattiga barn. Han avsatte också en summa pengar som tillsammans med andra donationer gav ränta att betala lärarlönerna med. Totalt omfattade donationen en summa om 18 000 riksdaler, vilket idag motsvarar nästan 2,4 miljoner kronor. Detta blev Växjös skola för fattiga barn innan utbildning ordnades i samband med folk-

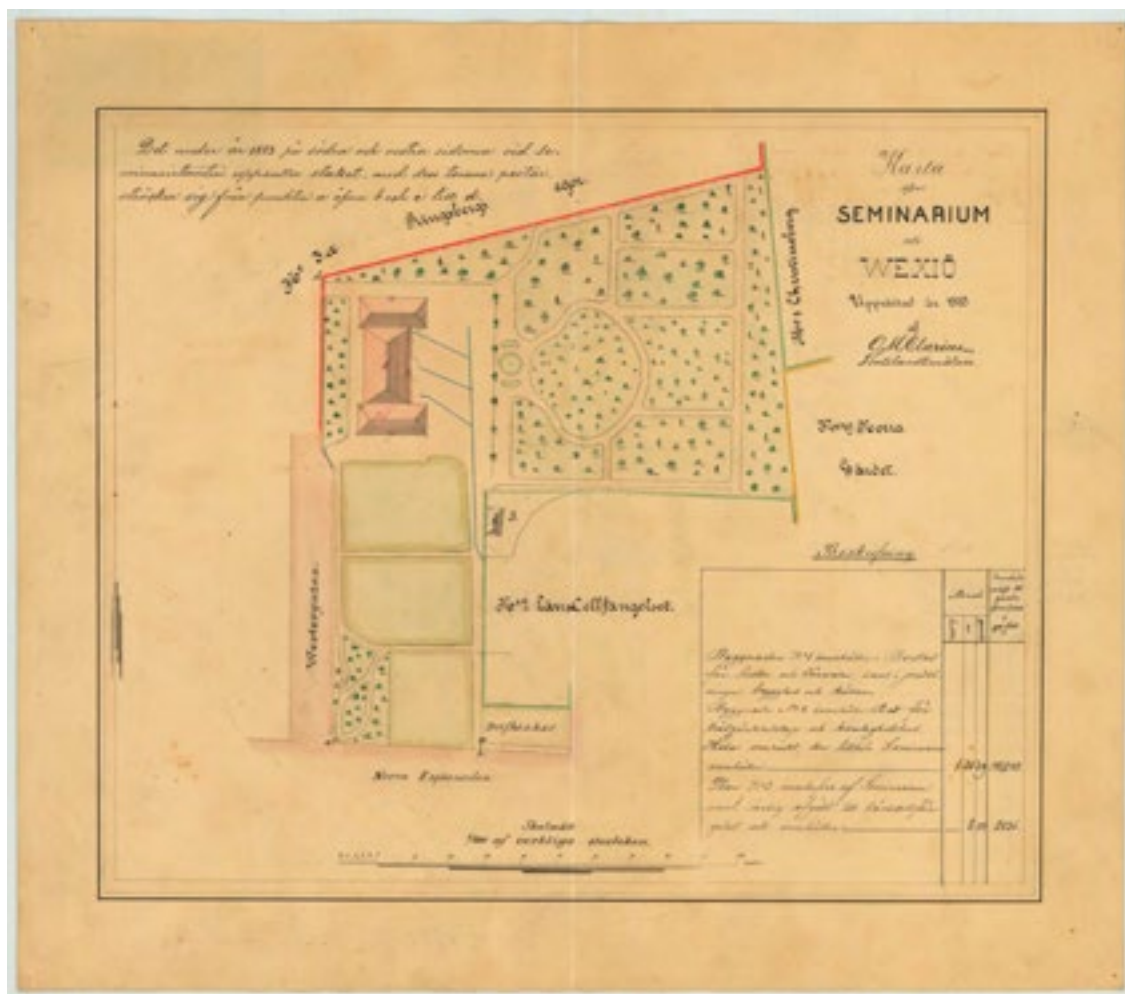
Håkan Sjögrens minnessten norr om Storgatans östra del.

skolestadgan. Medlen från den Sjögrenska donationen kom också att användas för att inrätta en söndagsskola, som gav hantverkarpojkar möjlighet att förbättra sina bokkunskaper.

Planritning över seminariets byggnader och tomt upprättad 1883.
Källa: Lantmäteriet

När folkskolestadgan genomfördes i början av 1840-talet blev den Sjögrenska skolans verksamhet, i sin dåvarande form, överflödigt. Verksamheten omformades och istället öppnades 1878 en teknisk afton- och söndagsskola för konfirmerade pojkar. Skolan lades ner efter några år, men tanken på en vuxenutbildning för hantverkare, mer yrkesinriktad, levde kvar. År 1901 inrättades en teknisk yrkesskola för män på initiativ av seminarieriktorn Arcadius och fabrikören P J Jönsson. Den förste anställda ledaren för denna skola blev Gunnar Ell.

Folkskolestadgan innebar också att behovet av utbildade lärare ökade i hela landet och i varje stift skulle utbildning av lärare ordnas. I Växjö startade därför ett folkskoleseminarium 1843. Verksamheten bedrevs i den Sjögrenska skolan norr om torget som, sedan folkskolestadgans genomförande, blivit överflödigt. Samma år som folkskoleseminariet startade drabbades Växjö av en omfattande stadsbrand och åren efter förde

folkskoleseminariet en ambulerande tillvaro. Nya lokaler avsedda för seminariet stod klara 1873 vid Ringsberg, norr om cellfängelset. Denna byggnad flyttades 1911 och återuppbbyggdes i kvarteret Dockan. Efter flytten kom den att användas av småkollärsseminariet, som startats i Växjö 1865. Nya lokaler för folkskollärsseminariet byggdes på samma plats som den tidigare byggnaden. Så hade Växjö fått sin första högre yrkesinriktade utbildning och även här kom Gunnar Ell under många år att arbeta.

Gunnar Ells Pedagogisk-Psykologiska Studiesamlingar

De flesta lärare sparar sitt arbetsmaterial för att återanvända det. Lektionsplaneringar och övningar kan vara lämpliga att plocka fram när man får samma årskurs igen. Detta vara förmodligen ursprunget till den samling av pedagogiskt arbetsmaterial som Gunnar Ell kom att bygga upp under sin

tid som lärare. Men de här samlingarna blev med tiden mer omfattande än vad som är vanligt. Förutom det vanliga materialet med lektionsplaneringar och övningar samlade Gunnar Ell modeller som visar olika tekniker, moment och material. Det blev en mycket omfattande samling. Tanken verkar

Exempel på elevarbeten.

Montrar som visar modellbygge i formgivning.

relativt snart ha blivit att använda samlingarna som inspirationskälla, inte bara för honom själv, utan också för andra lärare. Med utgångspunkt från de här samlingarna höll han föreläsningar i pedagogik och andra ämnen, såväl i Sverige som utomlands. I samlingarna ingår också skioptikonbilder,

Utställningens samling av montrar.

som han använde sig av under sina föreläsningar. Hans arbetsgivare, seminarieriktorn Arcadius, uppmuntrade honom att arbeta med föreläsningsverksamheten.

1941 ordnades samlingarna i en permanent utställning i ett klassrum på andra våningen i Sjögrenska skolan. Fem år senare köpte Växjö stad samlingen för 10 000 kronor och avsatte ytterligare 600 kronor för att ordna montrar. Mont-rarna byggdes upp med olika teman som papp, trä, tyg, halm, korg, rep, snöre, järntråd, bleckplåt, kopparplåt, mässingsplåt och smide. De gjordes i form av skåp, som innehåller flera olika iordningställda skärmar som kan öppnas upp alltefter vad man vill visa. I mindre skåp finns material och verktyg

Instruktioner för att vika en stjärna av pappersremсор.

och på ett långbord modeller, som kunde användas i fysik- och mekanikundervisning. Samlingen rymmer också avbildningar, mönster, ritningar och skisser. En central bild i utställningen är en målning av Gunnar Ell som visar ett berg. Till bergets topp leder flera olika vägar. Med bilden vill Gunnar Ell illustrera en av sina centrala pedagogiska teser, nämligen

Monter på temat skedar.

hur kunskap kan nås på fler olika sätt. Flera olika vägar kan leda till bergets topp och på flera olika sätt kan man skaffa sig kunskap och nå sitt mål i livet.

Det var Gunnar Ell själv som ansvarade för iordningställandet av samlingen och också inledningsvis ansvarade för att visa den för intresserade. Tanken var att ge besöksverksamheten mer ordnade former men efter Gunnars hastiga bortgång 1950 anställdes ingen ny föreståndare. Grupper togs emot av dottern Age Faith-Ell. Med tiden föll samlingarna i glömska.

Samling av modeller.

Efter en mindre skadegörelse 1991 gjordes vissa insatser för samlingen. Bland annat bekostade läromedelsföretaget Skrivab en fotografering av hela samlingen. Tankar fanns på att låta flytta den, men dottern Age Faith-Ell var emot förslaget. År 2004 blev man tvungna att göra det. Sjögrenska skolan skulle renoveras och vinden där samlingen förvarats under en längre tid behövdes för installationer av ventilationssystem. Flytten gick till ett skyddsrum på Kungsmadskolan. År 2011 flyttades samlingen igen. Den här gången till Kulturparken

Fantasifull radio.

Smålands nya lokaler för arkiv och magasin på Sandvägen 15 i Växjö. Här har utställningen återskapats med hjälp av utställningsformgivaren Anders Olson och snickaren Leo Nielsen. I januari 2013 återöppnades utställningen och är idag en del av Kulturparkens öppna magasin.

Läraren och pedagogen

Plansch ur Gunnar Ells pedagogiska samling.

Gunnar Ell har kommit att betraktas som en reformpedagog. Hans utgångspunkt var att praktiska ämnen som slöjd och teckning borde integreras med de teoretiska ämnena. Det skulle hjälpa inlärningen både i de praktiska och teoretiska ämnena. Han var inte ensam om de här tankarna vid den här tiden. Pedagogik och metodik i undervisning var ämnen som hade blivit vetenskapliga i slutet av 1800-talet. År 1878 hade slöjd blivit ett obligatoriskt skolämne. Många ansåg att den traditionella undervisningsmetoden med boklig inläsning behövde revideras och kompletteras med mer praktiskt arbete.

Det här var också den tid då barnuppfostran hade blivit en diskussionsfråga. Ett av de mest kända inläggen i den här debatten är Ellen Keys bok *Barnets århundrade* som gavs ut år 1900 och översattes till 26 språk. Synen på barn och hur man skulle behandla barn var i stark förändring. Barnarbete förekom i Sverige och övriga Europa men var starkt ifrågasatt och av myndigheterna allt mer reglerat. De nya idéerna såg barnen som individer som skulle uppmuntras och inspireras att söka kunskap för att utvecklas till självständiga och självsäkra individer. Gunnar Ell verkade i den andan.

En av de mer välkända reformpedagogerna vid den här tiden var Otto Salomon som startat Nääs-skolan i Alingsås och utvecklat en arbetsmetod som förespråkade att man arbetade med modeller för olika uppgifter som skulle genomföras. Genom att exakt kopiera modellerna skulle olika moment läras in. Nääs hade från början varit en slöjdskola för pojkar och flickor, men blev i slutet av 1870-talet en privat högre folkhögskola med inriktning på slöjd. Verksamhetens strikta bundenhet till Salomons modeller fick utstå en hel del kritik från dem som vill att man skulle uppmuntra ett intresse, kreativitet och skaparlust. En av kritikerna var den kände formgivaren Carl Malmsten som kallade metoden för ”en egendomlig pedagogisk åkomma”.

Gunnar Ell var utbildad teckningslärare och det var som sådan han fått sin anställning i Växjö, men han hade tidigt ett intresse för slöjden och såg många möjligheter med ämnet. Han medverkade i kursverksamheten på Nääs 1913 efter en inbjudan av Salomons efterträdare Rurik Holm. Genom sin medverkan, som verkar ha varit en kombination av lärare och kursdeltagare, kvalificerade han sig för att även börja arbeta som lärare i metallslöjd och träslöjd på folkskoleseminariet hemma i Växjö. Gunnar Ell var positivt inställd till att ge slöjdämnet en mer framträdande roll i undervisningen och att använda sig av modeller. Men han var kritisk till Nääs-skolans sätt att

Målning ur Gunnar Ells pedagogiska samling.

strikt kopiera modellerna. För honom skulle modellen tjäna som en inspiration. Han såg också själva arbetsprocessen som viktig. Om det praktiska arbetet skulle gå hand i hand med den teoretiska kunskapen var det viktigt att bygget av en modell följdes av en skriftlig redogörelse samt bilder eller ritningar. Målet var att skaffa sig kunskap, men det fanns olika vägar att skaffa sig den kunskap man behövde.

Alma Katarina Ell, född Hillgren

Gunnar och Alma Ell. Bilden bör vara tagen omkring tiden för deras giftermål. Ur Familjen Faith-Ells fotosamling, Lilla Gunnarbo, Byggnadsminnen i Kronobergs län.

Alma Katarina Hillgren föddes, liksom Gunnar Ell, 1876. Hon var dotter till hemmansägaren Per Gustaf Hillgren och hans hustru Hilda Olava, född Hedman. Familjen bodde då Alma föddes på gården Tufva i Tierps socken. Fadern Per Gustaf var född och uppväxt i socknen medan modern Hilda Olava kom från Delsbo i Hälsingland. Alma Katarina var ett av fem syskon, tre döttrar och två söner. Gården i Tufva verkar ha varit en för tiden och området normalstor gård, där förutom ägarfamiljen, även Per Gustafs mor och en växlande skara av pigor och drängar bodde. Förutom den obligatoriska skolgången vet vi inte om Alma fick ytterligare någon formell utbildning. Hon hade inget yrke och verkar inte ha arbetat utanför hemmet. Däremot framstår det som att hon som så många andra flickor lärdes upp inom hemmet. Farmodern Sophia Wass var erkänt skicklig när det gällde textila kunskaper liksom flera av moderns släktingar i Delsbo. Alma hade intresset och tog vara på möjligheten att lära av de äldre släktingarna.

Familjen lämnade gården i Tufva 1885 och flyttade till Gävle, men deras vidare öden i den staden har inom ramen för det här arbetet inte gått att fastställa. År 1900 dog Almas far Per Gustaf. Alma fanns fortfarande kvar i hemmet liksom den yngsta systern Ester Maria och modern. Bror fanns vid den här tiden i Stockholm som elev på den Högre konstindustriella skolan och på några av kurserna var han klasskamrat med Gunnar Ell. För att lösa försörjningen för Alma, hennes syster och mor bestämde man sig för att hyra en våning i Klara rote nr 3 i Stockholm. Fastigheten hette Pilen 19. Våningen var så stor att man förutom familjemedlemmarna,

Ateljén i trädgården på Lilla Gunnarbo.

inklusive Bror, kunde ta emot hyresgäster. Bland dem som hyrde in sig hos familjen Hillgren fanns Gunnar Ell. Alma och Gunnar fann varandra och blev ett par. När Gunnar slutat sina studier och fått tjänst i Växjö kunde de gifta sig. Paret började planera sin framtid i Växjö och Gunnar ritade deras nya hem Lilla Gunnarbo.

Under de första åren efter inflyttningen i det nya hemmet

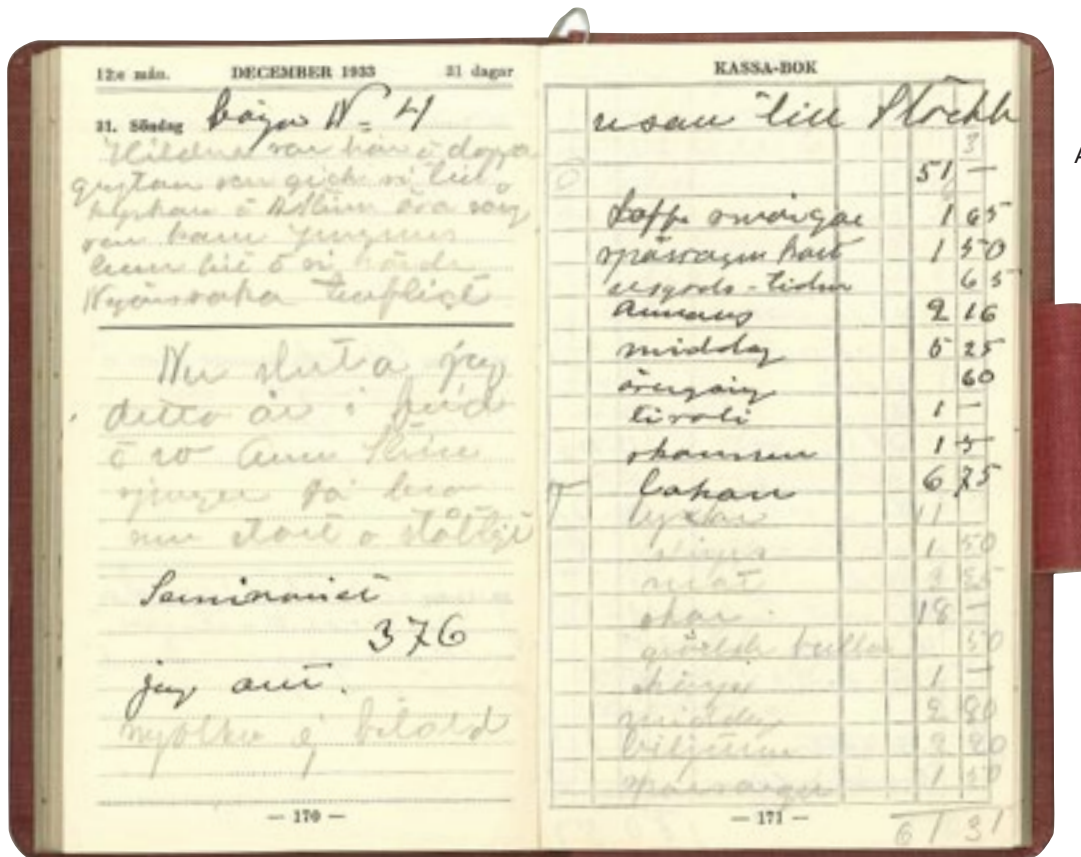
kan man lätt föreställa sig att Alma hade mycket att göra med det nya hemmet och de två döttrarna. Man verkar inte ha haft det så gott ställt att man haft tjänstefolk anställt. Istället förlitade man sig på hjälp från släktingar. I gårdshuset ska man redan tidigt ha inrett ett rum och kök som en sorts gäststuga och här ska framförallt Almas mor ha bott då hon var på besök. När de två flickorna föddes kan man tänka sig Hilda

Almas toalettbord finns kvar i parets sovrum i Lilla Gunnarbo. De små hjärtan som pryder möbelen har en målad dekor.

Olava eller Almas syster Ester Maria var välkomna gäster för att hjälpa till.

Det var hemmet och familjen som kom att bli Almas uppgift i livet. När flickorna lämnade Växjö för skolgång på annan ort var det hemmets skötsel och sällskapslivet i Växjö som fyllde hennes dagar. Bland de ritningar som har hittats i Lilla Gunnarbo fanns också ett antal kalendrar som tillhört Alma. De

Almas almanacka från 1933.

är från åren 1928, 1933, 1934, 1935 och 1937. Det är korta notiser om vad hon gjort och i något enstaka fall en kortare reflektion över något dagsproblem. Hon skötte hushållets ekonomi och gjorde inköpsturer till torget i Växjö. Hon drack kaffe med väninnor och deltog med maken i olika bjudningar eller ordnar sådana själva. Det textila intresset märks. Det handlar inte bara om de nödvändiga sysslorna som att stryka och mangla. Vid flera tillfällen har hon noterat att hon sytt

om eller sytt nytt. Till de mer personlig noteringarna hör anteckningen den 9/3 1928 då hon har börjat med kalla avrivningar om mornarna, vilket hon skriver är skönt. En av de sista kalendariska anteckningarna från 1933 lyder "Nu slutar jag detta år i frid och ro Anna Stina sjunger så bra nu stort och ståtligt". Lite längre ner på samma sida "mjölken ej betald".

Nationalromantiken

Lilla Gunnarbo är stilmässigt ett gott exempel på den svenska nationalromantiska stilen. Framförallt i husets interiör finns också detaljer med tydliga referenser till en försvenskad jugendstil.

När Gunnar Ell ritade Lilla Gunnarbo i början av 1900-talet hade man vad gäller arkitektur och inredning börjat vända sig bort från de historiska nystilarna till exempel nygotik och nyromantik, som varit populära under 1800-talets senare hälft. Industrialismens genombrott hade lett till en uppsjö av billiga maskintillverkade produkter. Som så ofta blev nästa steg en motreaktion. I Storbritannien skapades Arts and Crafts-rörelsen, som blev inspirationskälla för den samtida jugendstilen i Europa. I Sverige introducerades jugendstilen på Allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm 1897. Den nya stilen väckte stort intresse, men genombrottet i Sverige anses ha kommit först drygt 10 år senare vid en utställning 1909 i Frisens park på Djurgården i Stockholm. Jugendstilen hämtade inspiration från växtriket med slingrande växtformer och naturavbildningar. Ett av jugendarkitekturens viktigaste drag var att man lämnade spegelsymmetrin.

Parallellt med jugendstilens genombrott i Sverige utvecklades också den nationalromantiska rörelsen. Den var en intellektuell och estetisk rörelse med rötter redan i 1700-talet, men som vuxit fram på allvar under 1800-talet. Rörelsen var starkt kopplad till nationalstaterna och nationalismens framväxt. Den egna staten hyllades liksom naturen och allmogekulturen. Slöjd blev viktig och man vände sig mot den industriella maskintillverkningen som massproducerade produkter. I Sverige ledde det bland annat till skapandet av Skansen och

En mörk dekorerad panel döljer en smart förvaring.

Lilla Gunnarbo

Armatur ritad av Gunnar Ell

Nationalmuseet. Nationalromantiken blev först en rörelse inom litteratur och musik. Inom arkitektur och konst var de klassiska idealen så starka att det dröjde till mitten av 1800-talet innan man började se andra influenser. Ute i Europa var det framförallt i länder som Finland och Ungern som den nationalromantiska rörelsen fick ett extra starkt fäste, vilket ledde till mer utpräglade egna nationella tolkningar av stilen. Båda länderna var inordnade under en påtvingad överhet, i Finlands fall under det ryska kejsardömet och i Ungerns fall

Dörrar med japanskinspirerad dekor i bottenvåningens kammare.

Långskylt i smide dekorerad med hjärtan.

Gångjärn i smide dekorerat med hjärtan.

Källarens dörrar med dekor.

Ett av källardörrarnas smidda gångjärn.

i det Österrikiska kejsardömet. För båda dessa länder blev det mycket viktigt att markera sin nationella särart gentemot överheten i Moskva respektive Wien.

I Sverige kom nationalromantiken att till viss del blandas med jugendstilen. Det var dock den nationalromantiska rörelsen som här i landet blev den mer framträdande av de båda. Genom spridningen av typritningar och mönsterböcker, framtagna av arkitekter och kulturpersonligheter som till exempel Carl Westman, Ragnar Östberg och Carl Bergsten, blev villorna som producerades genomarbetade helheter. Arkitekten hade formgivit huset och gav också anvisningar för fast inredning, möbler och textilier. I Sverige var vi inte så benägna att överge klassicismens spegelsymmetri. Vi höll gärna fast vid att ge byggnaden en fyrkantig form och den fyrdelade planlösningen som vi sedan länge var vana vid. Den svenska herrgårdens symmetriska fasader var fortfarande ett ideal, men med den nya stilens detaljer i dekorer. Man sneglade också gärna på såväl svensk allmogekultur som barocktraditioner och tog upp stildrag som frontespiser, takformer som valmade överfall och svängda burspråk.

En orsak till att den nationalromantiska stilen kom att bli populärare än jugendstilen var vår tradition av att bygga i trä. Att åstadkomma svängda former i trä är dyrt och komplicerat. För det krävdes putsade fasader. Nationalromantiken, liksom jugendstilen, förespråkade användning av lokala material och byggnadstekniker. I Sverige förekom villor i nationalromantisk stil med fasader av puts eller tegel men trä var det vanligaste valet. Fasaden kunde då målas med träolja som gav en

Takkupa.

svart kulör men det vanligaste var att man använde sig av traditionell slamfärg, Falu-rödfärg, med knutar, foder och andra detaljer målade vita med linoljefärg. Förutom de inhemska träpanelerna använde man sig också gärna av rött lertegel som takmaterial även om målad plåt var ett alternativ. Branta eller brutna takfall var vanliga liksom takkupor.

Fönstrens placering och utformning var en viktig del av den nationalromantiska villan. Placeringen av fönstren var relativt fri och utformningen kunde variera med en-, två- eller treluffer. Små kvadratiske eller rombiska fönster användes för att lysa upp mindre utrymmen, men gav också en estetisk effekt i fasaden. Fönstren var mindre än tidigare

Fönsterburspråket

Fönster med dekorativa hjärtan.

under 1800-talet för att ge en illusion av ålderdomlighet. Den förstärktes ytterligare av att de hade små rutor avdelade med spröjs. Fönstren var också ofta försedda med fönsterluckor, som dekorerats med hjärtan eller någon geometrisk figur. Man började också använda kopplade fönster. De idag så typiska fönstren med mittpost och lufter som öppnas utåt blev vanliga. Fönsterburspråk, som inte gick ner till golvet, var en annan stiltypisk detalj. En viktig förutsättning för att få fram det uttryck man strävade efter var att bågar och spröjsar hade tunna dimensioner. Det gav fönstren ett lätt och luftigt uttryck, vilket tydligt skiljer dem mot dagens försök att efterlikna äldre typer av fönster.

Dörrarna av trä skulle vara enkla och robusta. De kunde vara försedda med glas men ofta bara en enkel, rombisk ruta. Den massiva fyllningen av trä dekorerades med profilerad spontad panel eller med listverk. Ett utdraget takfall eller en förstukvist skyddade dörrarna. De kunde vara prydda med grova lövsågerier. En annan vanlig detalj var smidda bandgångjärn med dekor och långskyltar av hamrat svart järn. Dörrarna målades med linoljefärg i dova kulörer som grönt eller brunt. Balkonger och verandor var populära och till att börja med följde man den europeiska stilen och gjorde dem öppna. Med tiden glasades många verandor in och vi fick våra omtyckta glasverandor. I vårt klimat blev dessa betydligt mer användbara. Som komplement ordnade man bersåer och skyddade terrasser i trädgårdarna, där man sommartid kunde sitta ute och njuta.

I nästan varje svensk stad kan man hitta sammanhäng-

ande bostadsområden eller enstaka villor och flerfamiljshus som byggts kring sekelskiftet 1900. Här finns ofta villor i alla de olika stilar som var på modet vid den här tiden såsom jugend, nationalromantik, schweizerstil och 1920-tals klassicism. Vanligt är också att man ser stilblandningar med drag från flera av de ovan nämnda stilarna. I Växjö upplevde man en befolkningsökning årtiondena kring sekelskiftet 1900, som drev på byggandet av nya bostäder. I de nya villaområdena som växte fram inom landsförsamlingen, i direkt anslutning till staden, finns flera exempel på inspiration från jugend, nationalromantik och 1920-talsklassicism.

Lilla Gunnarbo

Det nygifta paret Ell köpte en tomt norr om Växjö stad. Valet styrdes av tillgången på tomter. Det var i det här området som Växjö växte vid den här tiden. Här fanns också markägare som var beredda att sälja mark.

Marken man köpte tillhörde gården Hovs Ödegård. Byarna och gårdarna runt Växjö stad, till exempel Telestad, Holstorp, Kronoberg och Östergårds säteri, hade i allt större utsträckning kunnat göra goda affärer på att sälja tomtmark till spekulanter från den växande staden. Byn Hov, som låg norr om Växjö, hade blivit intressant för stadens expansion på 1700-talet. Redan på 1840-talet hade en tredjedel av byns mark sålts till intresserade växjöbor. Byn bestod av flera gårdar, men det var främst två som utmärkte sig. Det var Hovs Börjesgård, kallad Hovslund, och Hovs Ödegård, kallad Hovsberg. Hovslund började på allvar styckas upp omkring år 1900 och Hovsberg följde efter några år senare, 1906, då fabrikören Alfred Henriksson köpte gården och började sälja egnahemstomter. Närheten till Växjö centrum gjorde området attraktivt och de billiga tomterna såldes snabbt. Ett villasamhälle med inslag av mindre flerfamiljshus växte fram.

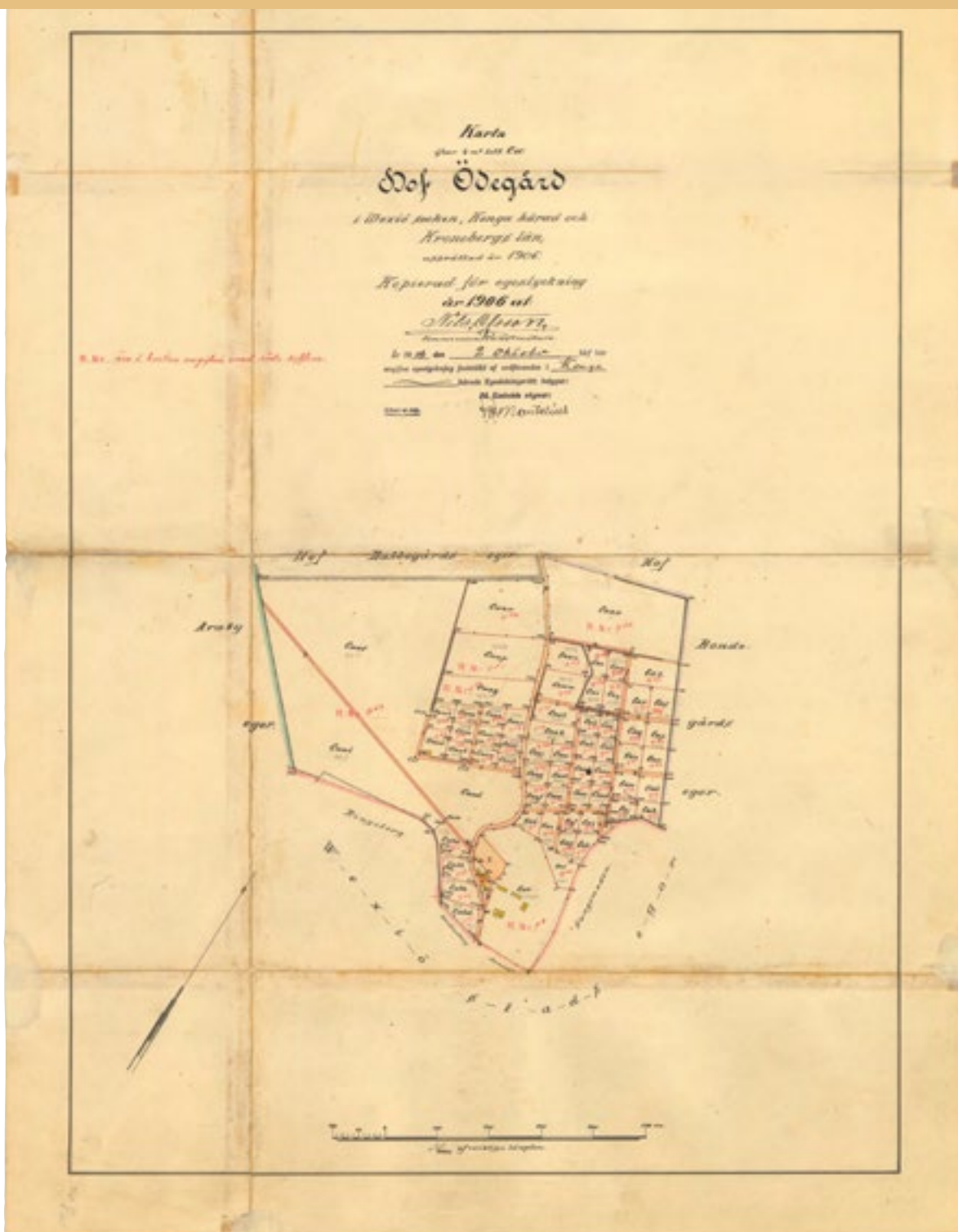
Eftersom Gunnar parallellt med arbetet som lärare tagit uppdrag som arkitekt och inredare och Alma delade makens intresse för formgivning och inredning så var det närmast självklart att paret skulle skapa sitt eget drömhjem. Det hem paret Ell skapade har liknats vid kändisparet Carl och Karin Larssons Lilla Hyttlös i Sundborn. Gunnar Ell ska inte ha uppskatta jämförelsen, men det finns onekligen likheter.

Bakom Lena Agermarks konstverk finns det linneskåp med jalousilucka som Gunnar gjorde åt Alma.

Två konstnärliga själar, väl förtrogna med olika hantverkstekniker och med ambitionen att skapa ett praktiskt men också vackert hem i tidens smak. Paret Larsson var 10 år före paret Ell. Lilla Hyttlös framstår som ett verkligt samarbetsprojekt

Karta över
tomter på
Hovs Öde-
gårds marker
upprättad
1906.
Källa:
Lantmäteriet

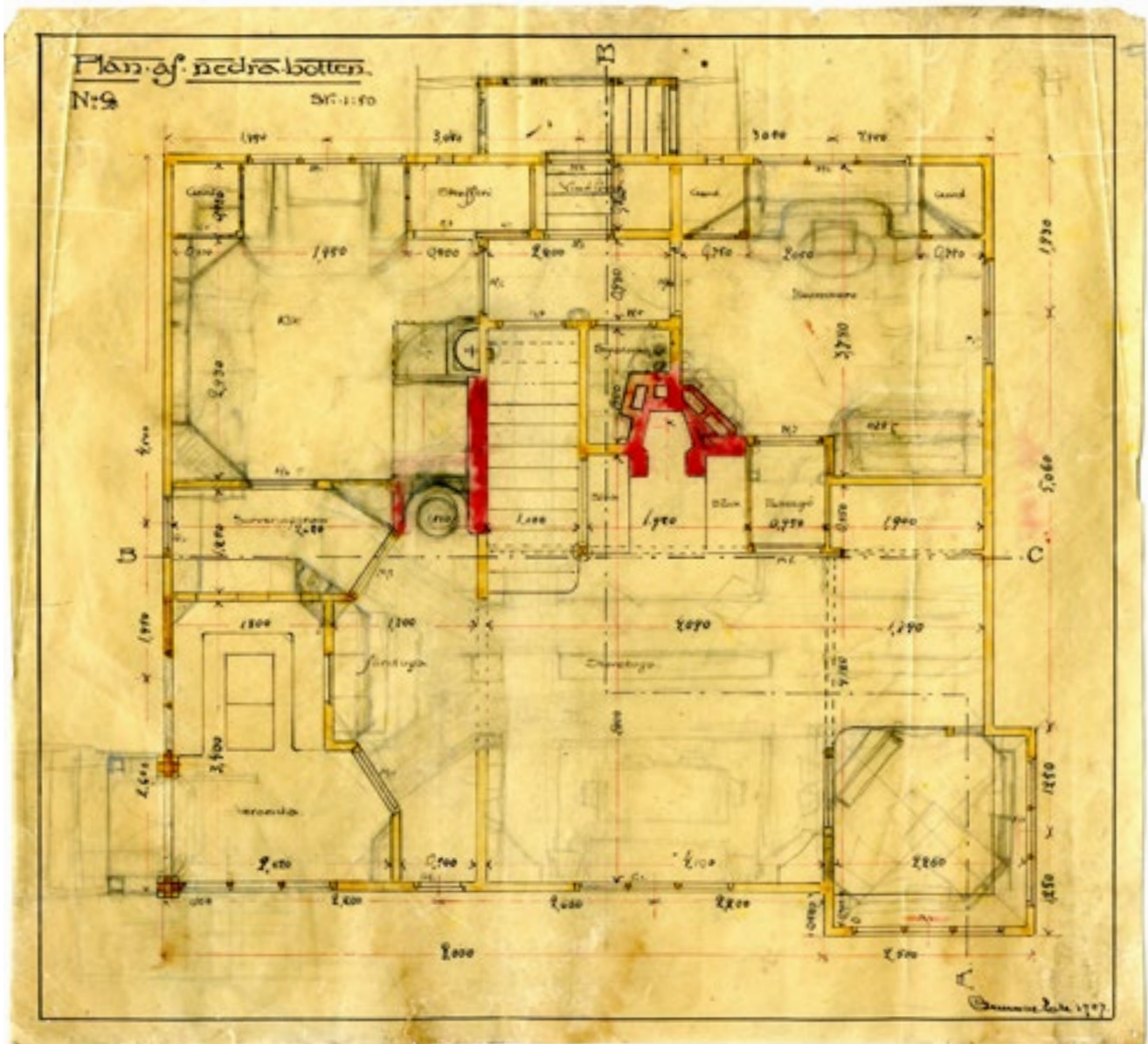

Huvudentrén till Lilla Gunnarbo.

mellan makarna Larsson. Karin tog aktiv del i arbetet, inte bara genom det stora inflytandet på husets textilier som hon formgav och producerade men också genom färgsättning och möblernas utformning. Hur stort inflytande Alma hade när det gäller Lilla Gunnarbo är mera oklart, bortsett från att hon liksom Karin stod för husets textilier. Att hon kanske inte var så engagerad i själva utformningen av huset vittnar en historia som fått berättad av tidigare ägare. När huset stod klart upptäckte Alma att Gunnar inte hade sett till att det fanns ett ordentligt platsbyggt linneskåp i huset. Hon ska ha blivit så arg att hon reste sin väg och Gunnar fick snällt ta bort en av huset kaminer på bottenvåningen och istället bygga ett linneskåp med jalusilucka. Skåpet finns kvar i huset än idag.

En annan fråga man kan fundera över är varför man valde att ge det nybyggda hemmet namnet Lilla Gunnarbo. Under hela 1800-talet och början av 1900-talet var det vanligt att ge sitt hem ett personligt namn. En vanlig lösning var att låta det nya huset eller gården få hustruns namn. En markering av att hemmet byggts åt hustrun, hon som skulle ansvara för dess skötsel. Runt om i Sverige kan vi hitta exempel på detta som Sofiero eller Kristinelund. Lilla Almabo borde ha varit ett väl så gångbart namn som Lilla Gunnarbo. Men här var det herrn i huset som satte bo och därmed fick han också namnge det.

Det var en kuperad tomt man köpt och husets placerades på tomtens högsta punkt som låg en bit in från Kungsgatan. Ritningarna till Lilla Gunnarbo har länge varit försvunna men när nuvarande ägarna städade ateljén hittade man ett plåtrör instoppat i grunden. Röret visade sig innehålla originalritningarna till Lilla Gunnarbo från 1907, ritningar till en

Fasadritning från öster, Gunnar Ells originalritning.

okänd villa, odaterad, samt om- och tillbyggnadsritningar till Sjögrenska skolan i Växjö från 1943. Ritningarna har med tanke på hur de under en längre tid förvarats klarat sig för-

vånansvärt väl. Med undantag av ritningarna för den okända villan är samtliga signerade av Gunnar Ell. För Lilla Gunnarbo omfattar ritningsmaterialet ritningar i skala 1:50 för

Sektionsritning av Lilla Gunnarbo, Gunnar Ells originalritning.

Planritning bottenvåningen,
Gunnar Ells originalritning.

två fasader, två sektioner varav den ena ritningen är mycket skadad, två planritningar för källare och första våningen. Tyvärr saknas planritning för andra våningen. Det finns dock en ritning av detaljlösningar för fönster och dörrar inklusive utformning av foder. Det finns också en kolorerad bild av huset. Bilden saknar datering och signatur.

Detaljer har förändrats under processens gång men såväl i de stora dragen som i detaljer har man följt de ursprungliga

intentionerna för huset. Det halvvalmade mansardtakets takfall mot öster och väster har dragits upp lite högre och på så sätt gett plats för fönster i den oinredda vinden. Huset står på en stadig sockel murad med natursten. Fasaden är klädd med locklistpanel, som målats med Falu-rödfärg. Knutbrädor, takutsprång, svallbrädor och foder är breda, kraftfullt markerade och målade med vit oljefärg. Även de småspröjsade fönstren med sina luckor dekorerade med hjärtan är målade vita. Huvuden-

Ingången i norr.

trén i väster har ett litet tak, som bärs upp av kraftiga spiralformade stolpar. En mindre ingång finns mot norr. I öster finns balkong och i det sydöstra hörnet ett fönsterburspråk.

Från huvudentrén kommer man in i vad man idag uppfattar som en förstuga, men som ursprungligen var en öppen veranda. Denna byggdes in till en glasveranda redan under den tid då Gunnar och Alma bodde i huset. På nedre våningen finns kök, serveringsrum, förstuga, storstuga och kammare. Här finns inbyggda garderober, skafferi och nischer med fasta bänkar och eldstäder. Mitt i huset finns murstock och trappa till övervåningen. Runt detta nav ligger rummen med passager som förbinder dem. Flera ursprungliga detaljer och delar av det ursprungliga väggmåleriet finns kvar. När nuvarande ägarna flyttade in i huset hade delar av det fast möblemanget flyttats från huset, vilket

Storstugans spisalkov i början av 1900-talet. De två sittplatserna har kuddar och dynor som Alma troligen har gjort. Fotografi som hänger på väggen i Lilla Gunnarbo.

gjorde att det uppstod tomma fält i väggmåleriet. Väggarna var också mycket smutsiga. Därför valde man att klä in stora delar av väggarna. Man har dock sparat delar av måleriet synligt i flera av rummen så att man kan få en aning om hur det en gång såg ut. Dagens inredningsmode går i vitt och andra ljusa färger. Man har dock sparat flera mörka detaljer som skvallrar om den ursprungliga nationalromantiska stilens mörkare färgskala. Denna finns kvar till exempel iorstugans synliga balkar, de drickamålade bruna balkarna i köket samt i kammarens garderobsdörrar med japaninspirerad dekor. I fönsterburspråket som är upphöjt överorstugans golvnivå med ett par steg finns en av

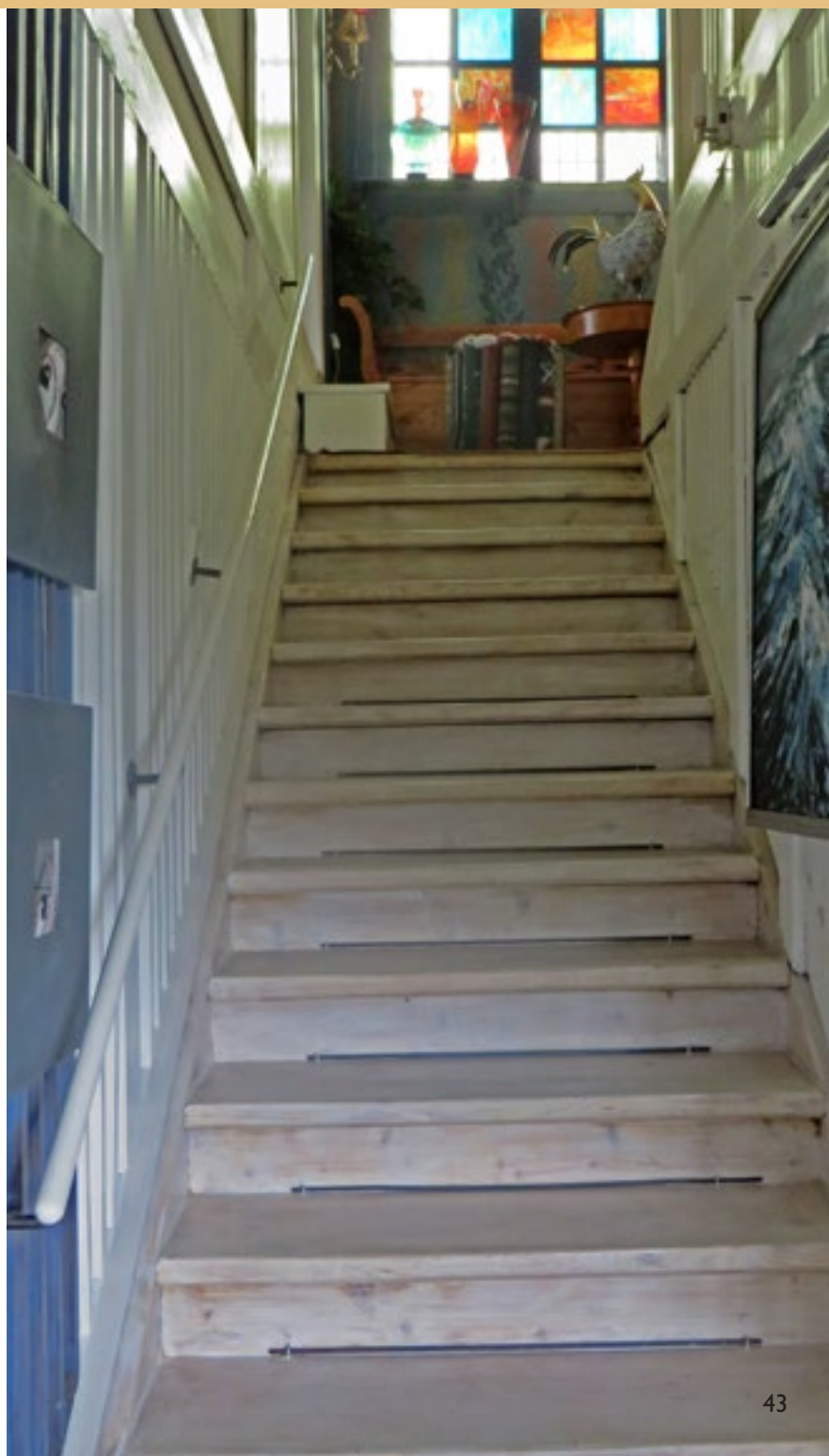
Storstugans spisalkov.

huset många små praktiska detaljer. Det är en smidesarm på vilken man kan hänga armaturen. Behöver man ändra möbleringen i utrymmet kan armaturen enkelt vridas i ett bättre läge. I en nisch mot köket finns det platsbyggda linneskåpet med jalousilucka som Gunnar gjorde till Alma. På Gunnars ritning från 1907 finns en kamin inritad just här men den fick alltså ge plats för ett linneskåp istället.

Till andra våningen leder en trätrappa. Mot norr landar trappan i en bred avsats med en soffa. Fönstret här har delvis färgat glas och i en hörna hänger en av Gunnars lyktformade armaturer. Trappor med olika höjd leder till rummen på andra våningen som ligger i en U-form från denna avsats. Trappans vitmålade räcke återkommer vid en av väggarna och vid en första anblick framstår det som en dekorativ bröstning. När man tittar närmare på det ser man dock att det är en grind som kan användas för att stänga av trappan. Gunnar och Alma hade på det här sättet förberett hemmet för små barn. I sovrummet mot öster finns också Almas platsbyggda toalettbord med spegel kvar. I rummet mot väster finns en sätugn som värms via kakelugnen i det angränsande rummet.

Trappan med avsatsens målade fönster.

Ateljén

I trädgårdens östra del ligger en mindre byggnad som kallas för ateljén. Byggnaden är ursprungligen ett gårdshus och byggdes samtidigt med stora huset. Huset är en lång, låg länga med sadeltak täckt av enkupigt tegel. Fasaderna är klädda med liggande rödmålad panel och liksom stora huset har ateljén vita knutar, takutsprång, syllbrädor och foder. Här ska tidigt ha funnits ett inrett rum, ett litet kök och en toalett. Bostaden användes av gäster som kom på besök en längre tid. Rummen finns idag kvar och köket har bland annat kvar sin gjutjärnsspis från Huskvarna. I byggnaden hade också Gunnar en ateljé med ett stort takfönster som gav dagsljus. När dottern Age Faith-Ell övertog fastigheten efter faderns död 1950 renoverades ateljén. Mot söder finns ytterligare ett rum. Det ska tidigare ha varit ett hönshus som byggdes om av Age Faith-Ell. Idag är det ett rum där ateljéns besökare kan slå sig ner. Sedan några år tillbaka står här ett möblemanag med rödlaserade stolar, bord, ett par skåp och en väggbänk som nuvarande ägare har köpt in. Möblerna ritades av Gunnar Ell för Graffmanska skolans hemkunskapssal. Möblerna är målade i nyponrött. Skåpen har mässingsbeslag med hjärtan och samma hjärtformade mässingsdekor sitter i stolsryggarna.

Järnspis i ateljéns lilla kök.

Ateljén med
takfönster

Rummet mot söder med möblemanget som Gunnar Ell ritade för skolköket på Elementarläroverket för flickor i Växjö.

Möblemangets hjärtformade beslag

Trädgården

Även när det gällde trädgårdar var det den engelska Arts and Crafts-rörelsen som fungerade som inspirationskälla vid den här tiden. Hantverk och lokala material värderades högt och i de anlagda trädgårdarna innebar det bland annat att man använde sig av det inhemska växtmaterialet i större omfattning än tidigare. Trädgården kunde helt eller delvis vara en naturtomt där ett fåtal anläggningar gjordes för att framhäva de naturliga förutsättningarna. Denna naturliga trädgård kombinerades gärna med anlagda delar, som liksom tidigare trädgårdsideal, utgick från symmetri och ordning. Vanligt var att denna ordnade del av trädgården låg närmast bostadshuset medan den vilda trädgården låg i tomtens utkant. Sitt skenbart naturliga utseende till trots var många av de trädgårdar som anlades vid den här tiden mycket skötselkrävande.

Skogs- och ängspartiet mot Kungsvägen i väster.

Rabatt vid ateljén.

Den nationalromantiska villans interiör hade blivit en del av arkitektens ansvar och så blev också trädgårdarna. Ambitionen var att skapa en sammanhängande helhet in i minsta detalj. Husets inre bands samman med utemiljön med hjälp av anlagda terrasser och bersåer. Det var fortfarande viktigt att använda trädgården för odling av frukt, bär och grönsaker som skulle bidra till hushållet. Men trädgården skulle också vara en plats för vila och umgänge. Med hjälp av terrasser, häckar och planteringar skapades rum i trädgården för olika aktiviteter.

Tomten kring Lilla Gunnarbo speglar det nationalromantiska stilidealet. Liksom bostadshuset ska trädgården ha ritats av Gunnar Ell. Några bevarade trädgårdsritningar har dock inte hittats. Åren efter att huset stod klart iordningställdes trädgårdens anläggningar. Den stensatta terrassen kring huset byggdes och sittplatser och berså ordnades så att man på bästa sätt tog tillvara på ljuset under dagen. Grusade gångar och stensatta trappor anlades. Flaggstång, spjälstaket och grindar ordnades. Tomten var stor och husets placering långt in på tomten gav en lantlig atmosfär och var samtidigt en statusmarkör. Stora träd och buskage avskärmade mot grannar och förbipasserande på gatan utanför och signalerade att man månade om familjens privata sfär. Den stora tomten gav också möjlighet att skapa flera olika rum i trädgården.

Området i tomtens västra del mot Kungsvägen var ett naturområde, där man visserligen anlade en damm och gångar, men som i övrigt karaktäriserades av de träd som fanns på platsen då huset byggdes och en rik, naturlig fåltflora. Idag är

vårblomningen med en matta av vitsippor och vintergrönan den mest framträdande. Äldre ekar och lindar är några av de trädslag som idag finns i den här delen av trädgården. En del äldre träd har under senare år tagits bort och nya har planterats.

Huvudingången till trädgården finns i tomtens sydvästra hörn. Här finns än idag ett garage. Öster om garagebyggnaden ska enligt äldre fotografier tidigare ha funnits trädgårds-

land. Odlingslanden är idag insådda med gräsmatta, men det finns fortfarande några äldre fruktträd kvar i trädgården. Barnbarn till Gunnar och Alma har berättat att det främst var Alma som var intresserad av trädgårdens skötsel. Hon var kunnig när det gällde växter och lärde gärna barnbarnen namnen på trädgårdens alla blommor och växter.

Närmast huset fanns och finns än idag de iordningställda sittplatserna men bersåns skyddande plantering är borta.

Gräsmattan i söder och rabatter.

Rosor vid källarfönster

Hyacinter

Blåsuga

Sommarklocka

Blommande äppelträd

Aklejor

I anslutning till sittplatserna finns flera rabatter med bland annat getrams, löjtnantshjärtan, rosor, klematis, vårkrage, akleja, lupiner och vårbloommande lökar av olika slag. Öster om huset finns en större rundad rabatt med ett äldre äppelträd i mitten. Rabatten har förstörats något under senare år. Buskage av syren och spirea skärmar av tomten och delar upp den i mindre utrymmen.

Den högt belägna, kuperade tomten har ett ovanligt inslag. Tomten är nämligen en del av ett järnåldersgravfält. Delar av gravfältet har grävts bort eller skadats i samband med att husen har byggts. Några gravar i form av rösen finns dock kvar på tomten idag.

Systrarna Faith-Ell

Föräldrarnas yrken och intressen kom att avspegla sig hos döttrarna. Att skaffa sig en utbildning var självklart och båda syst-rarna valde konstnärliga yrken, men med olika inriktning. Båda valde också att tidigt lämna hemmet för att studera i Stockholm.

Den äldsta system Anna Stina föddes 1908. Hon var musika-lisk och avlade efter flickskolan organistexamen i Växjö Dom-kyrka. Musikstudierna fortsatte därefter i Stockholm men nu med inriktning på sång. Efter studierna i Stockholm fortsatte hon till Wien för ytterligare studier. Här fick hon också arbete som sångerska. Det arbetet kompletterades i perioder med uppdrag som fotograf. Som pensionär flyttade Anna Stina till Glimminge på Österlen. Här kom hon att ägna sig åt textil och keramik och gjorde flera utställningar.

Den yngre system Anna Margareta "Age" Faith-Ell föd-des på Lilla Gunnarbo 1912. Skolgången påbörjades på Växjö Flickskola. Efter flickskolan flyttade Age 1930 till Stockholm för att utbilda sig vid S:a Birgittaskolan. Här studerade hon klädsömnad och konstbroderi under ett år. Skolan lärde bland annat ut äldre broderitekniker som spetssöm och tyllbroderi. Bland skolans kunder fanns de nordiska kungahusen. Efter året på S:a Birgittaskolan gick Age vidare till Johanna Brun-sons vävskola. Tanken var att gå några kortare kurser och därefter söka in på Konstfack men istället fullföljde hon vävlä-rarutbildningen. Anledningen var en av skolans lärare, Barbro Nilsson, som inspirerade Age att fortsätta på den inslagna banan. Barbro Nilssons undervisning var för Age en ljuspunkt i en annars hårt styrd utbildning. De prover på olika tekniker som eleverna skulle göra var direkta kopior av skolans model-ler. Age lyckades efter mycket övertalning få väva sina mat-

tor efter egen design och en av dessa utvaldes av Stockholms Stads Hantverksförening och var med i en utställning i sam-band med föreningens 70-års firande.

År 1934 avslutades utbildningen på Joh. Brunnssons vävskola och Age sökte till konstfack men också till Kunstge-werbeschule i Wien. Hon kom in på båda och valde att, liksom system, flytta till Wien. Därmed blev hon gästelev vid Werk-stätte für Mode und Textilarbeiten. Här trivdes Age väldigt bra

Age visar en av montrarna i Gunnar Ells samling. Smålandspostens arkiv, Roy Himself och Per-Erik Sandebäck, 1987. Ur Lilla Gunnarbo, Byggnads-minnen i Kronobergs län.

tillsammans med elever från bland annat Österrike, Bulgarien, Rumänien, Holland och Italien. Undervisningen skedde på tyska, vilket inte alltid var så lätt för gruppen med blandade nationaliteter. Även skolan verkar ha uppskattat Age för 1942, mitt under brinnande världskrig, erbjöds hon tjänst som lärare vid Hochschule für Angewandte Kunst i Wien. Trots den tyska ockupationen valde Age att återvända till Wien men nu till en förändrad stad. Det sorglösa kulturlivet i den stora staden hade bytts mot krigets nödort. Många vänner och bekanta var inkallade, hade stupat eller skickats till koncentrationsläger. Mat men också gas och elektricitet var ransonerat. Såväl skolan som Ages bostad skadades vid bombningarna. Undervisningen fortsatte dock under hela kriget. Fredsåret 1945 slutade Age sin anställning. Under 1940-60-talen arbetade hon främst som textilformgivare dels periodvis som anställd av olika företag till exempel Kinnasand, Eriksbergs Väveri och Irish Poplin House, dels som frilansare. Hon kom att delta vid flera nationella och internationella utställningar och belönades bland annat med utmärkelsen GOD-FORM av Svenska form 1961 och I.D.A, International Design Award i USA 1963. Mest uppmärksammas har hon blivit för sina variationer av ränder och rutor i olika tekniker och material.

Basen under den här tiden var föräldrahemmet i Växjö. Redan i slutet av 1940- eller början av 1950-talet lät hon bygga om delar av den byggnad som idag är ateljé. Huset hade även tidigare använts som ateljé men också som gäststuga. Delar av byggnaden var hönshus. Nu lät hon installera värme, vatten och avlopp.

Age visar upp en av sina vävda textilier. Smålandspostens arkiv, Roy Himsel och Per-Erik Sandebäck, 1987. Ur Lilla Gunnarbo, Byggnadsminnen i Kronobergs län

Även stora huset genomgick en viss modernisering under tiden Age bodde i huset men på det stora hela förblev hemmet oförändrat. Den inredning som byggts för huset fanns kvar. Från slutet av 1960 talet arbetade Age som lärare i teckning på gymnasieskolan i Växjö. Tjänsten blev en fast anställning 1971. Efter fadern Gunnars död var det Age som tog hand om de pedagogiska samlingarna och som visade materialet för intresserade. Det var också Age som började driva frågan om att byggnadsminnesförklara Lilla Gunnarbo. Så blev det också 1988. Skyddet omfattar så väl husen exteriört och interiört som trädgården. Det medför en del restriktioner kring vad man får göra med husen och trädgården, men framförallt hur man ska gå tillväga vid underhåll och renovering. Age avled i Växjö 1998.

Lilla Gunnarbo efter Age Faith-Ell

Efter Age Faith-Ells död ärvdes Lilla Gunnarbo av hennes systerdotter Charlotte Lindstedt. Med sin familj flyttade Charlotte in i huset men efter fem år valde familjen att lämna Lilla Gunnarbo. I samband med det förändrade ägandet såldes också en del av husets möblemang, som tillkommit då Gunnar och Alma flyttade in.

Nya ägare till Lilla Gunnarbo blev växjöparet Lena och Ulf Agermark. När de flyttade in var Lilla Gunnarbo i stort behov av renovering och modernisering. Elinstallationer, kök, badrum, värmesystem med mera har åtgärdats och idag är Lilla Gunnarbo en fungerande bostad med de egenheter som ett äldre hus kan erbjuda. Fortfarande finns en del av Gunnar och Almas platsbyggda möbler kvar liksom delar av dekormåleriet. En stor del av dekormåleriet kan idag inte ses men finns kvar under ett modernare ytskikt. Även ateljén finns kvar och här har Lena Agermark idag sin verksamhet. Även fastighetens bilgarage där familjen Ells T-ford ursprungligen förvarades finns kvar. Den stora trädgården är än idag till stora delar en naturtomt med ekar, gamla fruktträd och en vildflora. Flera av trädgårdsanläggningarna finns kvar. En ny flaggstång har ersatt den gamla. Tomtens staket med smala spjälor målade i Falu-rödfärg och med vitmålade spetsar finns kvar, men har naturligtvis reparerats och ersatts med tiden.

Kopior på Gunnars trädgårdsgrindar. Grindarna satt tidigare vid ingången från Kungsvägen men används idag vid en av husets terrasser.

De grindar som tidigare fanns mot Kungsgatan har kopierats av elever från Kungsmadsskolan och finns idag på en mer skyddad plats inne i trädgården. Gunnar Ell och framförallt

det vackra huset i sig lockar fortfarande nyfikna och paret Agermark tar emot grupper i mån av tid och visar huset och trädgården.

Ulf och Lena hälsar välkomna. Texten har inspirerats av "Var välkommen kära du, till Carl Larsson och hans fru!" som står över ingången till konstnärerna Carl och Karin Larssons Lilla Hyttäs i Sundborn.

Händelselista

- 1876 Gunnar Faith-Ell föds på Kristineheds säteri, Snöstorps socken i Halland.
- 1876 Alma Katarina Hillgren föds i Tierps socken, Uppland.
- 1902 Studierna i Stockholm avslutas och Gunnar anställs som föreståndare och lärare vid lägre Tekniska Yrkesskolan i Växjö.
- 1904 Gunnar Faith-Ell gifter sig med Alma Hillgren, syster till studiekamraten Bror Hillgren.
- 1907-08 Tomten inköptes av Hovs Ödegård, även kallad Hovsberg, och Gunnar och Alma planerar, ritar och bygger Lilla Gunnarbo.
- 1908 Anna Stina Faith-Ell föds i Växjö.
- 1912 Anna Margareta Faith-Ell föds i Växjö.
- 1950 Gunnar Ell avlider.
- Ca 1950 Age Faith-Ell inreder gårdshuset till ateljé
- 1988 Lilla Gunnarbo byggnadsminnesförklaras.
- 1998 Age Faith-Ell avlider. Ages systerdotter Charlotte Lindstedt med familj flyttar in i Lilla Gunnarbo.
- 2003 Charlotte Lindstedt säljer Lilla Gunnarbo till Ulf och Lena Agermark. I samband med försäljningen säljs även en del av de möbler som funnits här sedan Gunnar och Almas tid.
- 2003 Ulf och Lena Agermark inleder en interiör renovering av Lilla Gunnarbo och ateljén.
- 2005 Badrummet renoveras.
- 2015 Balkong mot öster renoveras.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta

Lantmäteriet, Historiska kartor

Länsstyrelsen Kronoberg, Handlingar rörande byggnadsminnet Lilla Gunnarbo

Samtal med Ulf och Lena Agermark samt ritningsmaterial och kalendrar som de förvarar på Lilla Gunnarbo

Vård- och underhållsplan för Lilla Gunnarbo, Daniel Hofling,

André Strömqvist Kulturmiljö AB

Växjö Landsförsamlings kyrkoarkiv

Tryckta

Björk, Cecilia m fl *Så byggdes villan. Svensk villaarkitektur från 1890 till 2010* Formas 2009

Boverket *Byggnaders särdrag. Stilhistorisk handbok 1880-1960*

Boverket 1995

Holmberg, Bo *Gunnar Ell Nytänkare Pedagog Samlare Sanct*

Sigfrids Gille, Växjö, 2006

Larsson, Lars-Olof, *Växjö genom 1000 år* Nordstedts Förlag AB 1991

Selling, Eva, *Gunnar Ell som formgivare och arkitekt Konstvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet* 1989

Selling, Eva *Lilla Gunnarbo Länsstyrelsen i Kronobergs län* 2000

LÄNSSTYRELSEN

Kronobergs län
Planeringsavdelningen

Kopia

BESLUT

1988-09-19 11.392-460-88
DELGIVNINGSKVITTO

Designer SID Age Faith-Ell
Kungsvägen 54
352 33 VÄXJÖ

Byggnadsminnesförklaring av villan Lilla Gunnarbo,
stg 1077, VÄXJÖ

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar, med stöd av 1 § lagen (1960:690; 1976:440) om byggnadsminnen, byggnaden på fastigheten stg 1077 för byggnadsminne. Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter.

1. Bostadshuset får inte utan länsstyrelsens medgivande rivas, flyttas eller genom ombyggnad eller på annat sätt förändras beträffande exteriören.
2. Åtgärder beträffande bostadshusets interiör, t ex förändring av rumsindelning eller förändring av målad dekor och övrig färgsättning skall ske i samråd med länsstyrelsen. Förändringar som innebär ingrepp i den fasta inredningen får ej vidtas utan länsstyrelsens medgivande.
3. Ateljébyggnaden får ej förändras beträffande exteriör eller interiör utan länsstyrelsens godkännande.
4. Bostadshuset och ateljébyggnaden samt trädgården med sina stora ekar och rika vildflora skall ägnas sådan vård och omsorg att det kulturhistoriska värdet består. Vid underhållsarbeten skall samma material och färgtyper som de ursprungliga användas.

Beträffande det löpande underhållet av byggnaderna och trädgården lämnar länsstyrelsen råd och anvisningar.

Enligt 14 § lagen om byggnadsminnen gäller detta beslut omedelbart även om det överklagas.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Ni har i skrivelse till länsstyrelsen den 8 mars 1988 väckt frågan om byggnadsminnesförklaring av rubricerade byggnad. Inskrivningsmyndigheten vid VÄXJÖ tingsrätt underrättades den 15 mars 1988. Riksantikvarieämbetet har den 6 juni 1988 meddelat att en byggnadsminnesförklaring

LÄNSSTYRELSENKronobergs län
Planeringsavdelningen

enligt 1960 års byggnadsminneslag är väl motiverad. Byggnadsnämnden har genom yttrande den 31 augusti 1988 tillstyrkt förslaget, liksom kulturnämnden genom protokollsutdrag den 30 augusti 1988. Ni har i skrivelse till länsstyrelsen den 1 september 1988 godkänt en byggnadsminnesförklaring med ovanstående skyddsföreskrifter.

Lilla Gunnarbo byggdes 1907 - 1908 av tecknings- och slöjdläraren Gunnar Ell efter egna ritningar. Villan är exteriört bevarad i ursprungligt skick. Även interiörerna är i stort sett de ursprungliga med frihandsmålade ornament på limfärgsbotten på väggarna, laseringar på dörrar, tak och panel samt ursprunglig färgsättning. Även möbler och armatur, som ritades för huset vid byggnadstiden, är bevarade. I trädgården finns en byggnad med två rum och kök samt ateljé. Ateljén inreddes på 1950-talet. I övrigt är rumsindelning och målning intakt från byggnadstiden 1907.

MOTIVERING

Bostadshuset utgör ett representativt och ovanligt väl bevarat exempel på jugendstilens villaarkitektur. Det präglas av hög kvalitet såväl beträffande exteriör som interiör och är av stort konstnärligt intresse. Villan Lilla Gunnarbo bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och är med hänsyn därtill att anse som synnerligen märklig.

KUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas genom besvär inom tre veckor hos kammarrätten i Jönköping, se bilagda formulär 10 f.

Beslut i detta ärende har fattats av länsstyrelsens styrelse. I beslutet deltog landshövdingen samt ledamöterna Lennart Bengtsson, Ingvar Karlsson, Stina Gustavsson, Anders G Högmark, Carl Posse, Gösta Lindholm, Charlotte Branting, Kjell Nilsson, Bengt Johansson, Rolf Nicklasson, Rolf Andersson, Gunnar Persson, Siegfried Stein och Sven-Åke Andersson.

Vid den slutliga handläggningen av ärendet, i vilket länsantikvarie Margit Forsström har varit föredragande, har även länsrådet Claes Sjöblom och länsassessor Olof Bernstone deltagit.

Sten Wickbom

Margit Forsström

Bestyrkes
Sten Wickbom

LÄNSSTYRELSEN

Kronobergs län
Planeringsavdelningen

Kopia för kännedom till

Växjö kommun, Byggnadsnämnden
Växjö kommun, Kulturnämnden
Riksantikvarieämbetet, Byggnadsavdelningen, Gransknings-
enheten, Box 5405, 114 84 STOCKHOLM
Förste intendent fil dr Elisabet Hidemark, Nordiska muse-
et, Djurgården, 115 21 STOCKHOLM
Smålands museum
Akten
Planenheten
Länsantikvarien

LÄNSSTYRELSEN

Kronobergs län
Planeringsavdelningen

PM

Till BM-förklaring

11.392-460-88

Skötselanvisningar för villan Lilla Gunnarbo jämte ateljé-
byggnad, stg 1077, VÄXJÖ

Husens exteriörer

Ursprunglig Falu rödfärg från husets byggnadstid finns kvar. Någon ommålning har ej erfordrats. Vid behov av ommålning skall äkta Falu rödfärg användas. Till fönster, fönsterfoder, hörn och andra trädetaljer skall linoljefärg, kulör vit, användas.

Husens interiörer

Städningen måste göras med stor pietet. Vissa målningsdetaljer tål ej att vattentvättas. Vid behov av bättring av lasyr och målade ytor skall sakkunnig person anlitas.

Trädgården

Träden bör bibehållas. En viss röjning av buskar och sly bör ske då och då. Markstädning skall ske på våren före blomning och ej på hösten för att vildfloran (81 olika vilda örter) skall bibehållas.

MF2

Postadress
351 86 VÄXJÖÖstadress
Kungsgatan 8Telefon
0470-880 00Postgk
3 51 77-5

Originalmåleri som
bevarats synligt.

